

Een tactische overwinning, maar een strategische nederlaag

Het Lenteoffensief en hoe het misliep

Op 21 maart 1918 startte de Duitse legerleiding een enorm offensief aan het westelijke front in een ultieme poging de geallieerden tot overgave te dwingen. Aanvankelijk was dit Lenteoffensief zo succesvol dat keizer Wilhelm II besloot om 24 maart uit te roepen tot nationale feestdag, omdat de overwinning nog slechts een kwestie van tijd kon zijn. Het liep anders.

Het voorjaar van 1918 was volgens de Duitse legerleiding het ideale moment om dit allesbeslissende offensief aan het westfront te starten. Het offensief zou de geallieerden tot overgave moeten dwingen. Mocht dit onverhoopt niet lukken, dan zou de uitkomst in ieder geval moeten leiden tot een goede onderhandelingspositie bij eventuele vredesbesprekingen. Berlijn voelde namelijk hoe de tijd in zijn nadeel wegtikte. Aan het thuisfront deed de Britse zeeblokkade zich steeds meer voelen, waardoor de hongerige bevolking in toenemende mate kritisch was over het voortzetten van de oorlog.

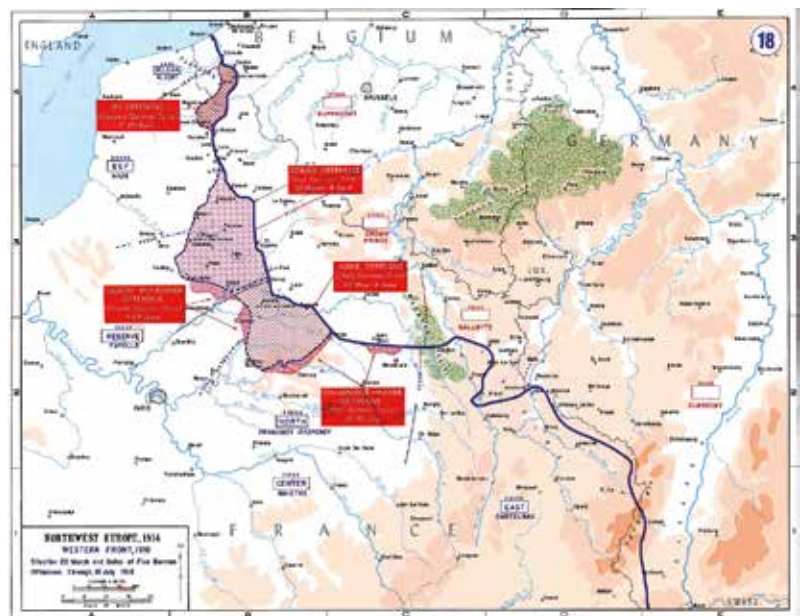
Aan het westfront werd ook de deelname van de Verenigde Staten voelbaar. Steeds meer goed gemotiveerde Amerikaanse troepen kwamen aan op het continent en die zouden in de loop van 1918 vast en zeker de doorslag gaan geven. Eind 1917 waren dat er ongeveer 130.000 (die bovendien voor een groot gedeelte hun opleiding nog moesten afronden). Maar de verwachting was dat dit aantal in de loop van 1918 zou gaan oplopen tot twee miljoen.

Om dat voor te zijn, zou snel een overwinning behaald moeten worden en het voorjaar van 1918 leek het juiste moment. Want voor het eerst in de oorlog zou er dan een Duitse overmacht aan het westelijke front staan.

Concentratie op één front

Tot de wapenstilstand met Rusland aan het oostelijke front in 1917 (op 3 maart 1918 vastgelegd in het vredesverdrag van Brest-Litovsk) had het Duitse leger moeten vechten aan twee fronten. Met de Russische overgave kon men zich nu volledig gaan concentreren op het westelijke front. Er werden zoveel mogelijk troepen van het voormalige oostelijke front overgebracht naar het westen, waardoor daar in het voorjaar een Duits overwicht ontstond van 197 Duitse divisies tegenover 178 geallieerde.

Naast dit overwicht in manschappen voelde de Duitse legerleiding dat dit ook in mentaal opzicht het meest gunstige tijdstip was. Het was een publiek geheim dat de samenwerking tussen de

Fransen en Britten problematisch verliep, met name omdat ego's aan de militaire en politieke top vaak botsten. Daarnaast was begin 1918 de moraal bij de geallieerde troepen ronduit slecht.

De Fransen durfden geen grote aanvallen te lanceren na het catastrofale Nivelle-offensief en de daarop volgende munitieproblemen in 1917 (zie ook 'Werkstaking of munitie?' in *Kleio* 1, 2018). De Britten waren nog niet bekomen van de bloedige veldslagen die ze hadden moeten leveren in het jaar daarvoor. Daarbovenop kwam dat de Britse overheid en legerleiding het niet eens waren over de te volgen strategie.

Dit alles gaf de Duitse legerleiding genoeg vertrouwen in een goede afloop van dit geplande Lenteoffensief. Een offensief dat generaal Erich Ludendorff de codenaam *Kaiserschlacht* gaf als eerbetoon aan keizer Wilhelm II, de opperbevelhebber van het leger.

Vijf uur onder vuur

Het plan voor de *Kaiserschlacht* dateerde uit 1917 en bestond uit vijf deeloffensieven die deels overlappend zouden worden uitgevoerd. Van deze vijf deeloffensieven was het openingsoffensief – de ▶

Hans Vermeer is oud-redacteur van *Kleio*.

Kaart van de bewegingen aan het front tijdens het Lenteoffensief. Wikimedia Commons.

Stoottroepen met handgranaten van het Oostenrijk-Hongaarse leger. Fotograaf onbekend.

zogenaamde *Operation Michael* – het allerbelangrijkst. De vier andere deeloffensieven zouden in gang gezet worden om zoveel mogelijk geallieerde troepen af te leiden, zodat die niet konden worden ingezet tijdens het openingsoffensief.

Operation Michael had als doel de Franse en Britse legers van elkaar te scheiden, waarna ze los van elkaar konden worden aangepakt. De aanval zou zich dan ook richten op de zwakste plek in het geallieerde front: de stellingen van het Vijfde Leger aan de Britse zuidzijde. Daar zou een overmacht van 58 Duitse divisies korte metten moeten maken met 16 Britse divisies.

Op de ochtend van 21 maart om half vijf startte *Operation Michael* met een vijf uur durende artilleriebeschieting door zo'n 10.000 stuks Duits veldgeschut en zware kanonnen. Dit concept van een korte, gerichte beschieting – de zogenaamde *Feuerwalze* – was aan het voormalige oostfront tot in perfectie uitgewerkt door de Duitse luitenant-kolonel Bruchmüller. Om te zeggen dat dit een korte beschieting was, is wat cynisch. Maar aan eerdere offensieven veldslagen ging vaak een dagenlange beschieting vooraf.

‘De aanval zorgde ervoor dat onderlinge communicatie aan geallieerde zijde niet meer mogelijk was en er paniek ontstond, waarna veel troepen op de vlucht sloegen’

De artilleriebarrage werd met grote precisie uitgevoerd, niet op de voorste vijandelijke stellingen, maar op de vijandelijke artillerie- en verbindingsposten in het achterveld, waarbij artillerieopstellingen werden beschoten met gasgranaten en verbindingsposten met scherfgranaten. Om precies 08.40 uur volgde de aanval van de Duitse infanterie, die extra dekking had in de mist en achter de artilleriebarrage. De Britten waren totaal verrast door de aanval. Niet alleen door de *Feuerwalze*, maar ook door de nieuwe infiltratietactiek die de onlangs gevormde Duitse stoottroepen hanteerden.

De combinatie *Feuerwalze* en stoottroepen zorgde ervoor dat onderlinge communicatie aan geallieerde zijde niet meer mogelijk was, dat bevelen niet meer doorkwamen en er paniek ontstond, waarna veel troepen op de vlucht sloegen. Het resultaat op de eerste dag aan Britse zijde was dan ook schrikbarend: 7.500 doden, 10.000 gewonden en 21.000 krijgsgevangenen.

Infiltratie van *Sturmtruppen*

De Duitse legerleiding had lange tijd gezocht naar een aanvallende tactiek die de vastgelopen loopgravenoorlog weer in beweging zou kunnen zetten. Ludendorff zag in dat dit niet ging lukken door de massale aanvallen zoals die tot dan

toe gebruikelijk waren. Hij koos voor een snelle infiltratie van het vijandelijke front door kleine eenheden van speciaal getrainde elitetroepen, de zogenaamde *Sturmtruppen* (stoottroepen). Deze divisies werden samengesteld uit de beste, fitteste en fanatiekste manschappen uit het leger. Zij opereerden in kleine eenheden die werden geleid door de beste officieren, mannen die tijdens het gevecht zelf beslissingen konden nemen. De uitrusting en bewapening werd bewust zo licht mogelijk gehouden, zodat ze zich snel en gemakkelijk konden verplaatsen. Een stoottroeper was dan ook meteen herkenbaar aan zijn favoriete wapen waarmee hij behangen was: de handgranaat. De taak van deze stoottroepen was om zo snel mogelijk door zwakke plekken in de vijandelijke linies te trekken en in het achterland communicatieposten, verbindingslijnen en artillerieposten te vernietigen om de communicatie plat te leggen. Versterkte punten moesten zij juist niet aanvallen en zo veel mogelijk omzeilen. Alles stond in dienst van snelheid en de verrassing. Wie in het pad achter hen nog in staat was om deel te nemen aan de strijd, moest worden vernietigd door volgende eenheden.

Het offensief loopt vast

De tactiek van de *Feuerwalze* gecombineerd met de inzet van de *Sturmtruppen* was in de eerste dagen van het openingsoffensief uiterst succesvol. De stoottroepen sneden een wig van tientallen kilometers diep in de vijandelijke linies. Alles verliep zo vlot dat de Duitse legerleiding (net als in augustus 1914) dacht dat het nog slechts een kwestie van tijd was voordat de geallieerde troepen zich zouden overgeven. De keizer riep 24 maart alvast uit als nationale feestdag. Aan geallieerde zijde werd dat ook zo gevoeld. De eerste dagen van het Michaeloffensief verliepen desastreus voor met name het Britse Vijfde Leger, dat compleet werd opgerold. De toch al beroerde samenwerking tussen het Franse en Britse leger zat in een impasse door de botsende ego's van de

opperbevelhebbers Pétain en Haig, waardoor het maar niet kwam tot een eensgezinde aanpak van het Duitse offensief.

Het succes van de Duitse aanval maakte een stevige ingreep echter noodzakelijk. Op 26 maart kwamen de geallieerde leiders bijeen op een spoedbijeenkomst in Doullens. Daar werd eindelijk het besluit genomen om het commando over beide legermachten in handen te geven van één man, de Franse generaal Ferdinand Foch. Die startte meteen met een reorganisatie van de troepen aan het front. Hij werd onbedoeld geholpen door het Britse Derde Leger dat de Duitse aanval kon stoppen. Maar bovenal werd hij geholpen door het Duitse opperbevel.

Versnippering

Ludendorff gaf op 23 maart namelijk nieuwe orders. Hij liet het plan van een geconcentreerde aanval met de volle kracht van het leger gericht op één punt varen en koos voor een opsplitsing van zijn troepen in drie legermachten met elk een eigen doel. Een zou de Britten moeten teruggedrijven naar Calais, de tweede moest de resterende Britse troepen van het Vijfde Leger oprollen en de derde groep zou de Fransen in het zuidwesten moeten aanvallen voordat die versterkingen konden sturen naar de Britten.

Verschillende mensen in de legerleiding hadden Ludendorff gewaarschuwd voor een dergelijke versnippering van troepen. Maar hun waarschuwingen werden in de wind geslagen. De versnippering vertraagde het offensief en gaf de geallieerden de broodnodige tijd om te reorganiseren. Langzaam begon het Michaeloffensief vast te lopen. De *Sturmtruppen* waren dan wel een tactisch succes, maar ze leden enorme verliezen en raakten bovendien uitgeput. Niet vreemd als je bedenkt dat zij deels moesten optrekken door het oude slagveld aan de Somme, met alle moeilijkheden van dien, zoals oude prikkeldraadversperringen, mijnenvelden en verlaten stellingen.

Bovendien werden de aanvoerlijnen voor munitie, voedsel en materialen te lang. De moraal van de troepen zakte zienderogen, niet in het minst doordat legeronderdelen grote Franse voedseldepots veroverden en zich daar uitgehongerd op eten en drank stortten. Vervolgens waren ze niet meer vooruit te branden. Nu zij met eigen ogen de overdaad in de depots zagen, verdween met een klap de illusie dat ook de geallieerden honger leden, zoals het opperbevel hun steeds had voorgehouden.

Pyrrusoverwinning

Na het Michaeloffensief volgden nog vier andere deeloffensieven, die – op het laatste offensief na – allemaal een tactisch succes waren waarbij flinke terreinwinst werd geboekt. Maar ook deze offensieven liepen ten slotte allemaal vast.

De Keizerslag wordt daarom wel omschreven als een tactische overwinning voor het Duitse leger, maar een strategische nederlaag. Met evenveel recht zou je de uitkomst van het offensief een Duitse pyrrusoverwinning kunnen noemen. Want de opzet van het offensief was om het geallieerde leger te laten leegbloeden, zoals eerder de opzet was geweest van het offensief bij Verdun, maar dat leegbloeden gold evenzeer voor het Duitse leger. En dat kon zijn verliezen moeilijker aanvullen dan de geallieerden.

Op 18 juli begonnen de Fransen een tegenoffensief en drongen ze de Duitse legers terug tot achter de rivieren Aisne en Vesle. Vanaf dat moment waren de rollen omgekeerd. Niet in het minst door de inzet van verse Amerikaanse troepen die ondertussen waren aangegroeid tot veertig divisies van elk 28.000 man.

De strijd zou nog vele levens eisen voordat het op 11 november tot een wapenstilstand kwam. Hierbij konden de Duitsers zelfs geen gebruik maken van de tweede optie die het offensief had moeten brengen: een goede onderhandelingspositie bij vredesbesprekingen. ■

Franse, Portugese en Britse krijgsgevangenen, ca. april 1918. Fotograaf onbekend. Bron: Bundesarchiv.

